

مطالعه ریخت شناسی مناره های صفوی و عثمانی نمونه موردی: مسجد امام اصفهان و مسجد سلطان احمد استانبول

عاطفه قبادی^۱، لاله خرازیان^۲

^۱دانشگاه نیشابور، Atefe.ghobadi@gmail.com, University of Neyshabur

^۲دانشگاه نیشابور، Laleh.kharazian@yahoo.com, University of Neyshabur

چکیده

مناره ها از عناصر مهم در معماری مساجد هستند که به عنوان یک الگوی عمودی در بافت شهرهای افقی آن عصر، کاملاً تاثیرگذار بودند. مناره یکی از نمادهای بی بدیل و زیبایی هنر معماری اسلامی است که ویژگی های منحصر به فردی دارد. مناره ها فقط نشان دهنده یک هنر نبودند، بلکه اکثر مناره ها عرصه جلوه مجموعه ای از هنرهای تزئینی چون خطاطی، کاشیکاری، مقرنس و ... بودند و به حق می توان مناره ها را آیین تمام نمای هنر اسلامی به شمار آورد.

مناره ها در ابتدا با هدف اذان گویی، در جوار مساجد ساخته می شده اند، اما امروزه به نمادی از مسجد تبدیل شده اند که با بررسی آنها می توان به شناخت جامع تری از سبک معماری صفویه و عثمانی رسید.

در این مقاله به بررسی ریخت شناسی عنصر مناره از در دو مسجد امام اصفهان مربوط به دوره صفویه و مسجد سلطان احمد استانبول مربوط به دوره عثمانی خواهیم پرداخت. از آنجایی که مناره که جزو لاینفک بنای مسجد است پس مانند مساجد تحت تاثیر اعتقادات و باورها و همچنین شرایط حاکم بر عصر خود ساخته و پرداخته شده است.

روش تحقیق این مقاله توصیفی تحلیلی است.

با توجه به اینکه این دو مسجد معاصر یکدیگر می باشند و همزمان ساخته شده اند قطعاً در عین تفاوت های ظاهری، مشابهت هایی نیز دارند. دیدگاه های مذهبی هر دو قوم تاثیر قابل ملاحظه ای بر روی اثر معماری آنها گذاشته و البته در این میان نباید تاثیر اقلیم و معماری گذشتگان را فراموش کرد، گرچه به هر روی تاثیر مذهب بر هنر غیر قابل انکار است.

واژه های کلیدی

معماری صفوی، معماری عثمانی، مناره، مسجد امام اصفهان، مسجد سلطان احمد استانبول.

مقدمه

مسجد قدمتی به تاریخ اسلام دارد چرا که بنای اولین مسجد با ورود پیامبر اسلام به مدینه و به دست آن حضرت پایه گذاری شد، لذا مساجد از مصادیق بارز جامعه اسلامی است. مناره در هنر معماری اسلامی ایران دارای مقام ویژه ای است. این عنصر مسجد جهت

رساندن صدای مؤذن و فراخوانی توده نمازگزاران در مساجد به وجود آمد به همین جهت در دوره اسلامی نام ماذنه به خود گرفته است. باتوجه به ارتفاع مناره ها که نگاه را به بالا می کشاند و عظمت را القا می کند می توان گفت وجود مناره در مساجد وسیله نزدیک شدن به خالق و نیروهای طبیعت نیز هست و به همین دلیل در تزئین و زیباسازی مناره دقت زیادی شده است، به طوری که هر مناره فقط نشان دهنده یک هنر نیست بلکه بعضی از مناره ها جلوه گر مجموعه ای از هنرهای مختلف هستند.

مسجد آبی یا همان مسجد سلطان احمد ترکیه، در استانبول، یکی از زیباترین مساجد دنیا و از نمونه های منحصر به فرد و شگفت انگیز معماری دوره ی امپراتوری عثمانی به شمار می آید.

مسجد شاه که به نام های مسجد جامع، مسجد سلطانی و مسجد امام نیز شهرت دارد، یکی از مساجد میدان نقش جهان در اصفهان است که در طی دوران صفوی ساخته شده و از بناهای مهم معماری اسلامی ایران به شمار می رود. این بنا شاهکاری جاویدان از معماری و هنرهای تزئینی در قرن یازدهم هجری است.

با توجه به اینکه این دو مسجد در یک دوره زمانی ساخته شده اند و هر کدام به نوبه ی خود نماینده ی معماری صفوی و عثمانی هستند در این مقاله به مقایسه تطبیقی عنصر مناره در این دو مسجد پرداخته شده و وجوه تمایز و تشابه آنها مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. این مقاله با بررسی جزئیات مربوط به عنصر مناره، آن هم در دو سبک معماری متفاوت ولی همزمان در نوع خود یکتا محسوب می شود. مقایسه مناره در سبک های مختلف در گذشته نیز انجام گرفته است لکن انتخاب این دو مسجد که نماد معماری دوران شکوهمند اسلامی هستند، با توجه به تاثیرگذاری دو حکومت صفوی و عثمانی بر یکدیگر و اینکه هر دو در زمان خود قدرتی بی نظیر در دنیای اسلام محسوب می شده اند، بوده است.

۱- ریخت شناسی مسجد امام اصفهان

مسجد امام اصفهان نمونه ای متمایز و منحصر به فرد از معماری مساجد است که با داشتن شاخصه های ویژه از اهمیت خاصی